

Illés György

Karinthy Cini útmutatásai

Az edzői tanács

1966-ban, ifjúsági „teniszbajnok” koromban edzésre igyekeztem a margitszigeti Honvéd pályára. Ahogy kifordultam a Visegrádi utcából a Szent István körútra, Karinthy Ferenccel, a híres íróval és vízipólóssal találkoztam.

– Kísérj el a Duna-partig – mondta kedvesen. – A Pozsonyi úton van dolgom.

Lassan bandukoltunk, beszélgettünk a sportról, a teniszről. Jól ismertük egymást, gyakran lábtengóztunk a leányfalui strand előtti parkolóban. Cini részt vett a nyaraló ifjúság játékaiban. Fejelt velünk, lábtengózott vagy úszott, kajakozott a társasággal. Hirtelen megállított a körúti hentes kirakatánál, és rámutatott a disznótarjára:

– Látod? Csíkos.

Látom, de nem értettem. Megmagyarázta:

– Egy csík hús, egy csík háj.

Még mindig nem értettem.

– Ha a háj egyszer így befurakodott az izmok közé, nincs az a fogyókúra, az a tornagyakorlat, ami kiűzné a helyéből. Tehát ha egyszer pocakot eresztesz, nincs menekvés, belülről örökre csíkos lesz a hasad.

Nyilván rám akart ijeszteni. No, ha ezt akarta, célt ért. Úgy megijedtem, hogy azóta valamennyi elpocakosodási kísérletet hősiesen visszavertem. Sose felejtettem el Cini szemléltető oktatását. Most itt állok, túl a hatvanon, s még pocakom sincs.

Zrínyi vadkanja Leányfalun

A Bem rakpartról indult akkor is a kiránduló hajó Leányfalura. Soha nem felejtem el azt a napot, 1988. augusztus végén történt. Karinthy Ferenchez mentem azzal a kéréssel, hogy olvassa el legújabb történelmi ifjúsági műveimet. Három dedikált könyvet vittem a Mesternek.

Pompás és véghetetlen erővel virágzó nyár volt. Kora reggel. A Duna mentén ligetek, gyümölcsösök, virágok, hegyek, járművek, vonatfütty, hajóduda, vígan elsikló csónakok. Keményfával rakták meg az égi katlant – mondta valaki a hajón. Ady versének a *Paraszt nyár*nak strófáit mondogattam váltig. Ő is a „nyár fia". Aki nyári földön születik, úgy látszik, magával hordja egy életen át a nyári erőt és bőséget, miként egy zászlót.

Beléptem a kertajtón, Ágnes fogadott, Karinthy Ferenc felesége, s kereken közölte:

– Sürgős munkán dolgozik, nem fogad senkit, ne haragudjék.

– Legyen szíves, mégis jelentsen be, talán fogad. Telefonon megbeszéltük, hogy valamelyik hétvégén bedobom a dedikált könyveimet…

Egy perc múlva strandpapucsban, ingujjban megállt előttem az író, szótlanul átölelt, megfogta a karomat, s vitt be a kertbe magával. Csak egyszer szólt a feleségének – aki rögtön visszavonult –, kést kért, meg görögdinnyét. Felhasította, szeletelte, leültünk egy padra, csupa kérdéssé vált, én meg csupa feleletté. Aztán bevitt a dolgozószobájába. Ott maradtam nála az utolsó hajóig.

Pár esztendővel előbb, diákkoromban gyakran lábtengóztunk a leányfalui strand előtti betonparkolóban. Végtelenül örültem, hogy nem felejtette el. Egyszer közölte velem, hogy nem apámra emlékeztetem, s nem vagyok olyan úri gyerek se, aki a belvárosi házak között született. Aztán kifaggatott a családomról. Folyton anyagot gyűjtött.

A leányfalui kert a nyár pompás képe volt. Olyan bőség gyümölcsben, virágban, fűben, melyet csak a nyár adhat. A dolgozószobájában a magyar história és nemzetismeret jól válogatott könyvtára foglalt helyet, ez is a nyár termőerejéről vallott. 1921 júniusában született Karinthy Ferenc, Karinthy Frigyes fia. Nyár fia. Nem lehet mással összetéveszteni, a nyár nem cserélődik el más évszakkal. Térképet nyitottunk ki, megkerestük a pöttöm falukat Erdélyben, ahol nemrég járt.

Aztán beszélt az Alföldről, a Dunántúlról, Tiszántúlról, Háromszékről, a Kárpátokról. Szenvedélyesen mesélt, magyarázott, de nem úgy, mint Jókai, hanem úgy, mint egy vándor, aki mindent látott és tapasztalt.

Azon volt egy életen át, ne sikkadjon el semmi az ember életéből, ami megörökíteni való. S megörökítésre majdnem minden érdemes. „Csodálatos, hogy az emberek saját magukat mennyire nem ismerik, s hogy az emberek a saját életüket képtelenek kissé magasabb szempontból is látni" – mondta nekem azon az augusztusi napon.

Karinthy Ferenc szoktatott rá, hogy nincs érdekfeszítőbb olvasmány dolgaink elmondásánál. Saját történetünk a legizgalmasabb titok, önnön

elemzésünk a legérdekfeszítőbb anyagbontás. A kincs ott van, ahol senki nem keresi. Nem ismerjük jól egymást. Nem tudjuk jól a múltunkat.

Különben sem lehet eleget szólni önnön magunkról, hogy véglegesen eligazodjunk. Karinthy Ferenctől tanultam meg, hogy a magyar valóság bármily keserű is, minden valóságnál kedvesebb és vállalni valóbb. Cini hasonlatos volt ebben Ady Endréhez, Móricz Zsigmondhoz. Őszintén, férfiasan kimondták az igazat, nem szépelegtek, nem kerülgettek semmit. Az igazmondáshoz nagyobb szeretet kell, mint a kedveskedéshez.

Rengeteget utazott. Mindenütt úgy járt-kelt, mint régi hozzátartozó, aki egy ideig másutt élt. Kedves, megértő szavai voltak, örökké viccelődött, ugratott, mosolygott. Akik vele voltunk, soha vissza nem térő örömmel szegődtünk melléje, útitársként és kísérőként. Bennünket, ifjú pályakezdőket, körülvett szeretetével. Bátorságra, életrevalóságra buzdított.

Valahányszor elzarándokolok nyáron a leányfalui kertbe, úgy érzem, ott áll óriásként a pilisi hegyeknek dőlve, lába a Dunába, két karja a kertek érett, lehajló ágú gyümölcsfáin. Viccelődik, ironizál, mosolyog, ahogy mindig szokása volt. Nevet a nyári fények között, mint a megtestesült erő és igazság. Azt mondja: Csak őszinte megismerésünk árán leszünk boldogok!

Aztán sokáig nem láttam Karinthy Ferencet, vagy csupán ritkábban. A kilencvenes évek elején betegeskedett, már nem mászkált annyit. A kedves, csöndesen gyöngéd Ágnes jó hatással lehetett rá, otthon tudta tartani. Ha olykor feltárcsáztam, fölkerestem, szomorúnak, magába fordulónak, esendőnek éreztem, inkább csak kérdezgetett, mi újság a világban, ő már nemigen portyázott ki. Amikor 1992 nyarán állapota súlyosbodott, többször kórházba szállították, de mindig visszatért Leányfalura. Egyszer bementem hozzá a kórházba:

– Hogy vagy, Cini?

– Lehetnék kutyábbul is. – Megörültem, no lám, jobban van, szemben a városban keringő baljós híresztelésekkel. Ám, rögtön úgy magyarázta meg: – Kutyábbul, ha mondjuk nem idebe', a melegbe' feküdnék, hanem, akár a kóbor eb, kinn a hidegbe', fagyba'.

Csak ekkor kapcsoltam, mire céloz. Bethlen Miklós önéletrajzírásának híres fejezetében Zrínyi haláláról beszéli el, hogy mikor arra a végzetes vadászatra kocsikáztak, a költő hátborzongató fabulát mesélt, mintha sejtené közeli vesztét, és ez a hattyúdala. Egy embert az ördögök cipelnek a pokolba, meglátja a pajtása, s szól: jaj, szegény, ugyan rosszul vagy. Mire amaz: lehetnék ennél is rosszabbul, mert az ördögök a vál-

lukon visznek, de ha megnyergelnének, és magukat is velem vitetnék, még rosszabbul volnék.

Csevegésünk így Zrínyi Miklósra fordult; Karinthy szerint betű sem igaz a Bethlen vadkanából, úgy ölték meg, fölbérelt orvlövészek, az a Paka nevezetű jáger, vagy Majláni, a savoyai kalandor.

Most, hogy e sorokat írom, emlékezetem fölfrissítésére megint átlapoztam Bethlen Miklós idézett passzusát. Annak szövege persze nem változott azóta, ám időközben én is megéltem egyet-mást komor földgolyónkon, rejtélyes haláleseteket, felettébb gyanús eltűnéseket, váratlan vagy nagyon is várható baleseteket – hát nem tudom, újra és újra megszűrve, elemezve az ott előadottakat, ma már nem mernék annyira bízni a hivatalos verzióban, kezdek hajlani Karinthy Ferenc nyilván keserves tapasztalon kiérlelt véleményéhez.

Amikor elbúcsúztunk így szólt:

– Írjál erről a gyilkosságról, meg a magyar történelemről sokat, neked ez a dolgod!

Már nem láttam többet. Néhány hónap múlva, 1992 februárjában meghalt.

Én meg máig is írom a történelmi regényeimet.